

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

661

SAIKOLOJIA YA ELIMU NA KUNASIHI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2010

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C.
2. Jibu maswali yote katika sehemu A: maswali mawili (2) kutoka sehemu B na swali moja katika sehemu C.
3. Sehemu A ina alama arobaini (40) na sehemu B na C zina alama thelathini (30) kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa havitakiwi ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika namba yako ya mtihani katika kila ukurasa wa kijitabu chako **cha kujibia**.

maktaba.tetea.org

1. Eleza maana ya tabia tarajiwa katika mazingira ya shule.

Tabia tarajiwa katika mazingira ya shule ni mwenendo unaotarajiwa kuonekana kwa mwanafunzi ili aweze kuishi, kujifunza, na kushirikiana vizuri na wengine. Hii ni tabia inayolingana na kanuni, sheria, na maadili ya shule.

Tabia tarajiwa ni mwelekeo wa vitendo vinavyoonyesha nidhamu kama kuheshimu walimu, kufuata ratiba, na kushirikiana bila migogoro.

Pia tabia tarajiwa ni hali inayomfanya mwanafunzi kuwa mfano wa kuigwa kwa kuwa anafuata utaratibu unaokubalika shuleni.

2. Bainisha mambo matatu yanayoathiri kasi ya mtoto kusahau alichofundishwa.

Kutokurudia mazoezi humfanya mtoto kusahau kwa haraka kwa sababu ubongo unahitaji kurudia taarifa mara kadhaa ili kuizoea.

Msongo wa mawazo humletea mtoto ugumu wa kuhifadhi taarifa, hivyo humfanya asahau alichojifunza.

Kutokuelewa vizuri somo la awali humfanya mtoto kulisahau kwa sababu hakupata msingi wa uelewa wa kutosha.

3. Toa maana ya dhana ya utambuzi wa kijinsia.

Utambuzi wa kijinsia ni uwezo wa mtoto kuelewa tofauti za kijinsia kati ya wavulana na wasichana katika tabia, majukumu, na matendo.

Dhana hii inahusisha kuelewa mchango wa jinsia katika tabia za kijamii na namna mtoto anavyojiona kama sehemu ya jinsia fulani.

Utambuzi huu hutengeneza msingi wa kuelewa majukumu, matarajio, na mwenendo unaokubalika kijinsia katika jamii.

4. Eleza vipengele vitatu vinavyojenga uwezo wa mwanafunzi kupanga kazi zake.

Uwezo wa kutengeneza ratiba humsaidia mwanafunzi kupanga shughuli kwa mpangilio unaomfaa.

Uwezo wa kupanga kipaumbele humwezesha mwanafunzi kutambua kazi muhimu na kuzifanya kwanza.

Uwezo wa kufuatilia kazi humsaidia mwanafunzi kujua kazi zilizokamilika na zile zinazohitaji ufuatiliaji zaidi.

5. Eleza mambo matatu yanayoweza kuchochea hasira kwa mtoto.

Kukosa kueleweka humfanya mtoto ahisi kukataliwa, hivyo kuchangia hasira.

Kudhulumiwa au kuchezewa na wenzake humfanya mtoto ahisi kutokuwa salama, hivyo kuzua hasira.

Kutokuwa na uwezo wa kueleza hisia zake vizuri humsababisha mtoto kuficha hisia, ambazo hutokea kama hasira.

6. Kwa hoja tatu, eleza namna mtoto hupata ujasiri kupitia pongezi zinazofaa.

Pongezi humjenga mtoto kuona kuwa jitihada zake zinathaminiwa, hivyo humtia moyo kujaribu zaidi.

Pongezi humsaidia mtoto kutambua uwezo wake binafsi na kuamini kuwa anaweza kufanya vizuri katika masomo.

Pongezi humwondolea woga wa kushindwa kwa sababu anahisi kuwa makosa yake yanaweza kurekebishwa na si kikwazo.

7. Eleza tofauti tatu kati ya maamuzi ya kifikra na maamuzi ya kihisia.

Maamuzi ya kifikra hutegemea mantiki na kuchanganua taarifa, wakati maamuzi ya kihisia hutokea kwa msukumo wa hisia kama hasira au furaha.

Maamuzi ya kifikra huchukua muda kwa sababu yanahitaji kutafakari, wakati maamuzi ya kihisia hutokea kwa haraka.

Maamuzi ya kifikra huwa thabiti na sahihi zaidi, wakati maamuzi ya kihisia yanaweza kubadilika kulingana na hali ya hisia ya wakati huo.

8. Bainisha mambo matatu yanayoweza kupunguza utendaji wa mtoto darasani.

Uchovu wa mwili humfanya mtoto kukosa nguvu ya kushiriki vizuri katika masomo.

Kukosa usingizi humuathiri mtoto kwa kumfanya asiwe makini wakati wa somo.

Changamoto za kifamilia kama migogoro humletea msongo wa mawazo unaopunguza utendaji.

9. Eleza hoja tatu zinazoonyesha umuhimu wa stadi za usikivu katika ujifunzaji.

Stadi za usikivu humsaidia mtoto kufuatilia maelekezo ya mwalimu bila kuchanganyikiwa.

Kwa kusikiliza vizuri, mtoto anaweza kuelewa masomo haraka na kuepuka makosa.

Stadi za usikivu humsaidia mtoto kushiriki kwa ufasaha katika mijadala na shughuli za darasani.

10. Kwa mfano, eleza hoja tano zinazoeleza athari za kumfundisha mtoto pasipo kupanga malengo ya kila somo.

Bila malengo, mtoto hukosa mwelekeo wa kujua anachotakiwa kujifunza, hivyo hupoteza muda mwingi bila kupata ujuzi wa msingi.

Mtoto hushindwa kupima maendeleo yake kwa sababu hana viashiria vya kufikia, mfano hajui kama amefanikiwa kuelewa somo.

Kukosa malengo humfanya mtoto kuchanganyikiwa kwa kuwa masomo yanaonekana magumu na yasiyo na mpangilio.

Mtoto anaweza kupoteza ari ya kujifunza kwa sababu hafahamu faida ya kile anachofundishwa.

Mwalimu hushindwa kumsaidia mtoto kwa usahihi kwa kuwa hakujua anachotakiwa kukijenga katika kila somo.

11. (a) Eleza dalili tatu za mtoto anayeshindwa kufuatilia mwendelezo wa somo.

Mtoto kushindwa kufuatilia hoja za mwalimu huonyesha kuwa amepoteza mfuatano wa somo.

Kushindwa kukumbuka maelezo ya awali ya somo ni dalili kuwa amechanganyikiwa.

Kujibu maswali yasiyoendana na mada ni kiashiria kuwa mwanafunzi hafuati mtiririko wa somo.

11. (b) Eleza hatua tatu za kumsaidia mwanafunzi kurejea utulivu wa fikra.

Kumpa muda wa kupumzika humsaidia kupunguza msongo wa mawazo na kurudi kuwa makini.

Kumfafanulia somo upya kwa kutumia lugha rahisi humsaidia kufuatilia mfuatano wa masomo.

Kumshirikisha katika shughuli za kutuliza akili kama kupumua kwa utaratibu humrejesha kwenye hali ya utulivu.

12. Eleza hatua nne za ukuzaji wa uwezo wa mwanafunzi kutatua changamoto mbalimbali za kimawazo.

Hatua ya kuona tatizo humsaidia mwanafunzi kutambua ni eneo gani linahitaji ufumbuzi.

Hatua ya kuchambua tatizo humwezesha mwanafunzi kuona sababu na matokeo ya changamoto.

Hatua ya kutafuta njia mbadala humjenga mwanafunzi kuunda suluhisho tofauti.

Hatua ya kujaribu suluhisho humsaidia mwanafunzi kuona njia inayofaa zaidi na kujifunza kutokana na matokeo.

13. Eleza kanuni tatu za ujifunzaji kwa matumizi ya mbinu za utaftaji majibu.

Kanuni ya kuuliza maswali humsaidia mwanafunzi kuchunguza undani wa tatizo.

Kanuni ya kutafuta taarifa kutoka vyanzo mbalimbali humsaidia mwanafunzi kupata majibu sahihi na mpana.

Kanuni ya kujaribu suluhisho humfunza mwanafunzi kutumia utafiti wake katika mazingira ya vitendo.

14. Kwa hoja nne, eleza namna mitazamo ya kifamilia inavyoathiri mwenendo wa mwanafunzi shuleni.

Mitazamo ya kifamilia inayothamini elimu humfanya mwanafunzi kuwa na nidhamu na ari ya kujifunza.

Mitazamo inayopuuza maadili humfanya mtoto kuwa na tabia mbaya shuleni kwa sababu anaiga mazingira ya nyumbani.

Mitazamo ya kifamilia inayolazimisha mtoto aogope hukumu humfanya mtoto kuwa mwoga na kushindwa kushirikiana na wenzake.

Mitazamo ya kifamilia inayojenga ujasiri humjenga mtoto kuwa huru na mwenye kujituma shuleni.

15. Kwa hoja sita, eleza nafasi ya tathmini ya mara kwa mara katika kuboresha tabia na uwezo wa mwanafunzi.

Tathmini ya mara kwa mara humsaidia mwalimu kufahamu mabadiliko ya tabia ya mwanafunzi na kuchukua hatua mapema.

Tathmini humsaidia mwanafunzi kuelewa makosa yake na kujirekebisha.

Tathmini humjengea mwanafunzi tabia ya kuwajibika kwa matokeo ya kazi yake.

Tathmini humsaidia mwalimu kupanga kazi kulingana na uwezo wa mwanafunzi mmoja mmoja.

Tathmini humwezesha mwanafunzi kuona maendeleo yake kwa hatua na kuongeza ujasiri.

Tathmini humsaidia mwalimu kugundua vipaji na udhaifu vya mwanafunzi ili kumjengea njia sahihi ya kukua kiakili.

16. Kwa hoja sita, eleza namna mwalimu anavyoweza kukuza uwezo wa mwanafunzi kujiamini katika mazingira yenye changamoto.

Mwalimu humtia moyo mwanafunzi kujaribu hata kama kuna changamoto, jambo linalomjenga kujiamini.

Mwalimu humsaidia mwanafunzi kutambua mafanikio yake, hata yale madogo, ili kumjenga kujiamini.

Mwalimu humfundisha mwanafunzi kukubali makosa bila kuona aibu, hivyo kujenga uthabiti wa kisaikolojia.

Mwalimu humweka mwanafunzi katika vikundi vinavyomsaidia kupata msaada na ujasiri kutoka kwa wenzake.

Mwalimu humhusisha mwanafunzi katika majadiliano ili kumsaidia kueleza mawazo yake hadharani.

Mwalimu humpa mwanafunzi kazi zinazolingana na uwezo wake ili kumjengea ujasiri wa kukabiliana na changamoto.